

УДК 811.161

УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ЗМІСТ ПАТРІОТИЗМУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Олена ГАЗІЗОВА

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
відділу геополітики та глобалістики НДІУ

Анотація. У статті розкрито роль українознавства як головної складової всіх освітніх галузей і окремої навчальної дисципліни для формування патріотизму підростаючого покоління на засадах духовних цінностей українського народу, оптимізації розвитку громадянської культури молоді на сучасному етапі розвитку Української держави.

Ключові слова: українознавство, патріотизм, підростаюче покоління, освіта, виховання.

УКРАИНОВЕДЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ПАТРИОТИЗМА
СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИЕлена ГАЗИЗОВА

кандидат исторических наук, старший научный сотрудник
отдела геополитики и глобалистики НИИУ

Аннотация. В статье раскрыта роль украиноведения как главной составляющей всех образовательных сфер и отдельной учебной дисциплины для формирования патриотизма подрастающего поколения на принципах духовных ценностей украинского народа, оптимизации развития гражданской культуры молодежи на современном этапе развития Украинского государства.

Ключевые слова: украиноведение, патриотизм, подрастающее поколение, образование, воспитание.

THE YOUNGER GENERATION'S PATRIOTISM
IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN STUDIESOlena HAZIZOVA

Candidate of Historical Sciences,
senior researcher of the Ukrainian Philology Department of RIUS

Annotation. The article examines the role of Ukrainian studies as the main component of all branches of education and a separate discipline for fostering patriotism of the younger generation on the basis of spiritual values of the Ukrainian people and improvement of civic youth culture at the present stage of development of Ukraine.

Key words: Ukrainian studies, patriotism, the younger generation, education, upbringing.

Дослідження сутності та шляхів формування патріотизму підрастаючого покоління належить до актуальних проблем теоретичного і прикладного українознавства.

Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Український патріотизм – це не пасивно-споглядалне явище, а діяльна й активна позиція у ставленні до проблем свого народу, Батьківщини і держави. Він невіддільний від почуття громадянської відповідальності за долю країни, за її майбутнє. Тому цілком природно, що найбільше занепокоєння викликає рівень патріотичних почуттів нашої молоді, включаючи учнівську та студентську.

Особливо непокоїть відсутність у молоді почуття усвідомлення себе як частини народу, підпорядкованості своєї діяльності інтересам нації. У справі відновлення почуття національної гідності велике значення має висвітлення правдивої історії, культури та освіти українського народу, повернення до культурних надбань, відкриття замулених сторінок нашої історії.

Мета статті полягає у розкритті сутності та шляхів формування патріотизму підрастаючого покоління як актуальних проблем теоретичного і прикладного українознавства

Філософсько-політологічна та педагогічна наука трактує патріотизм (від гр. *patris* – батьківщина, вітчизна) як

усвідомлену й діяльну любов до своєї Батьківщини, відповідальність за її долю і готовність служити її інтересам, а в разі потреби самовіддано боронити здобутки свого народу [10, с. 471].

Багатогранні аспекти патріотичного виховання особистості знайшли своє відображення у працях педагогів: Х. Алчевської, Г. Ващенко, О. Духновича, І. Огієнка, С. Русової, К. Ушинського, Я. Чепіги. Значний внесок у висвітлення проблеми розвитку патріотизму, національної свідомості особистості зробили праці І. Беґа, Н. Косарева, І. Підласого, М. Рагозіна, Г. Сороки, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської та інших.

Виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань неможливо відокремити від складного цілісного процесу формування особистості. Чітко і образно єдність всіх сторін навчально-виховного процесу щодо реалізації завдань патріотичного виховання розкрив В. Сухомлинський: «Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. Патріотизм як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів, як єдність думки і діла дуже складно пов'язаний з освіченістю, естетичною емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею» [9, с. 131].

Патріотичне становлення індивіда, підкреслює Р. Петронговський, відбувається як двоєдиний процес: на психологічному рівні – це формування уявлень, почуттів, звичок, настроїв та прагнень; на ідеологічному – формування патріотичної свідомості, ідей, поглядів і переконань.

О. Вишневський виділяє три етапи розвитку патріотичної свідомості людини:

1. Етап раннього етнічно-територіального самоусвідомлення є основою, фундаментом патріотичного виховання. Він припадає на дошкільний і молодший шкільний вік. На цьому етапі формується почуття патріотизму.

2. Етап національно-політичного самоусвідомлення припадає на підлітковий вік, коли дитина з лона сім'ї та школи переходить у громадське середовище. На цьому етапі відбувається приєднання юнацтва до різноманітних дитячих і молодіжних громадських, політичних організацій і об'єднань, які в змозі допомогти виховати сьогоденнього школяра, завтрашнього громадянина України.

3. Етап державницько-патріотичного самоусвідомлення, коли поняття «національного» виходить за межі етнічності та сягає рівня державності. Характерними рисами даного етапу є вияв любові, поваги до своєї держави як головної мети нації [2, с. 60].

Таким чином, проходження даних етапів свідчить про громадянсько-патріотичну зрілість людини.

Г. Ващенко визначив такі форми патріотизму, як стихійний, несвідомий і свідомий. Особливу роль вчений надавав несвідомій любові до Батьківщини, яка полягає в тому, що людина органічно зростає з рідною природою, своїми земляками, в першу чергу, зі своєю родиною й сусідами, національними традиціями, світоглядом і мовою. Ця любов, будучи навіть стихійною, несвідомою, часто досягає великої напруженості, що особливо виявляється тоді, коли людина переселяється у чужі краї. ... Ця любов

стає ґрунтом свідомої любові до Батьківщини, справжнього патріотизму [1, с. 184– 185].

Здійснення системного національно-патріотичного виховання є однією з головних складових національної безпеки України.

Так, за результатами дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 21 по 25 грудня 2013 р., на питання: «Чи вважаєте Ви себе патріотом України?» – патріотами себе вважають 49% респондентів, швидше всього, так – 35,5%, швидше за все, ні – 6,5% , ні – 3,9%, важко відповісти – 5%. Найбільша кількість респондентів, які вважають себе патріотами, на Заході (70,9%) і в Центрі України (54,2%). Найменша – на Півдні (30,8%) та Сході України (39,4%) [13].

Згідно з результатами опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» у серпні 2014 р., 86% опитаних українців вважають себе патріотами своєї країни. При цьому однозначно характеризують себе як патріотів 50%, ще 36% – швидше так, ніж ні. Лише 6% не вважають себе патріотами, 8% – не змогли визначитися. Протягом останнього року кількість людей, які вважають себе патріотами, збільшилася з 81 до 86%, а порівняно з 2010 роком – з 76 до 86%. Разом із цим більш ніж удвічі зменшилася кількість тих, хто не вважає себе патріотом (з 15% у 2010 р. проти 6% у 2014 р.). Більшими патріотами себе вважають мешканці Заходу, Півночі і Центру, люди з більшими доходами і вищим рівнем освіти, а також україномовні респонденти [14].

Отже, з наведених досліджень чітко простежується, що в регіонах, де найменша кількість людей вважає себе

патріотами України – на Півдні та Сході, – сьогодні виникла загроза територіальної цілісності держави. Тому головним завданням сучасної освіти постає оптимізація роботи з національно-патріотичного виховання учнівської молоді. Серед головних причин воєнно-політичної кризи на Сході та Півдні України політологи вважають гуманітарні проблеми, зокрема недостатню присутність української мови, культури у даних регіонах, неефективну систему національно-патріотичного виховання, яка часто зводилася до формальних, а не реальних заходів у навчальних закладах різних типів тощо. Тому перед державою гостро постало питання пошуку ефективних форм і засобів патріотичного виховання молоді. Протягом 2014–2015 рр. було прийнято ряд актуальних документів у сфері виховання підростаючого покоління. Зокрема, у Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженій наказом Міністерства освіти і науки України 16 червня 2015 р., №641, вказується, що нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості [11].

При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери.

У Концепції акцентується увага, що в часи воєнної загрози пріоритетною складовою патріотичного виховання є

військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних силах України як особливому виді державної служби [11].

В Указі Президента України №334/2015 від 12 червня 2015 р. «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» міститься план дій із забезпечення системної взаємодії державних органів з громадськістю у питаннях, пов'язаних із національно-патріотичним вихованням дітей та молоді на прикладах героїчної боротьби українського народу за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України.

Зокрема, Указом передбачено Кабінету Міністрів України за участю Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України ужити заходів щодо осучаснення роботи навчальних закладів, музеїв, бібліотек, клубів, інших закладів культури з національно-патріотичного виховання, активного залучення ними дітей та молоді до вивчення історії та культури України, подвигів борців за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, її демократичний вибір [15].

Г. Ващенко у своїй педагогічній праці «Героїзм» зазначав, що боротьба українського народу за волю, триваючи вже близько семи століть, така трудна, а завдання такі складні, що їх можуть розв'язати лише героїчні зусилля народних мас. Отже, в душі героїзму ми мусимо виховувати і свою молодь, бо від неї, в першу чергу, залежить майбутнє України [1, с. 31].

У методичних рекомендаціях з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 р., №1/9-614, зазначається: «У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання дітей та учнівської молоді» [12].

Громадянський компонент виховання найвиразніше втілено у змісті навчальних предметів суспільно-гуманітарного циклу. Вивчення української мови, літератури, історії, географії, правознавства спрямовано на формування переконливого почуття патріотизму й громадянської свідомості дітей та учнівської молоді, знань про права і свободи громадян, сутність громадянського суспільства [12].

Отже, комплексне формування патріотизму можливе на шляху синтезу надбань галузевих наук, тобто з позицій інтегративної системи знань, якою є українознавство.

Я. Калакура стверджує, що у вихованні українського патріотизму, опрацюванні наукових методик цього процесу колосальна роль належить українознавству, всьому циклу українознавчих дисциплін, насамперед їх історичному сегменту, знанням з української і зарубіжної історії, в яких закладено національно-патріотичні традиції українського народу, які передаються від покоління до покоління [5, с. 223].

Виходячи із нових концептуальних положень і завдань сучасної освіти, особливої актуальності набуває впровадження у загальноосвітні і вищі

навчальні заклади курсу «Українознавство», який дасть можливість на основі синтезу з різних галузей знань про Україну та світове українство сформувати у свідомості підростаючого покоління цілісний часопросторовий образ Батьківщини. П. Кононенко наголошує на особливій ролі українознавства у сфері виховання: «...тільки воно може дати цілісний часопросторовий образ України і тим самим сформувати цілісний світогляд як патріотичний ідеал людини. Учні не варто закликати бути патріотами – їм необхідно всебічно показати, за що її можна любити й пишатися тим, що ти є її сином» [6, с. 22].

Тому головним завданням українознавства як навчально-виховного предмета є виховання патріота, громадянина Української держави, свідомого державотворця, творчої особистості, яка співпрацюватиме зі світом на засадах кооперації, буде здатна реалізувати своє власне покликання та реалізовувати покликання української нації [8, с. 3].

Курс «Українознавство» входить до варіативної складової навчального плану, тому вивчається в загальноосвітніх навчальних закладах як факультативний курс за вибором. Але нині актуальним є питання не лише вивчення українознавства як окремого предмета, а в першу чергу – українознавче наповнення всіх освітніх галузей. Учні необхідно вчити аналізувати, співвідносити події сучасності з історичним розвитком держави, а також розкривати історичну місію України, її інтеграцію та роль у світі. Тому на виконання заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (наказ Міністерства освіти і науки №641) обґрунтованою є пропозиція

Науково-дослідного інституту українознавства включити українознавство в інваріантну складову базового курсу загальноосвітніх навчальних закладів як підсумкову інтегративну дисципліну (4-й, 9-й, 11-й класи), що узагальнює українознавчий матеріал. Як зазначає Н. Мойсеюк: «Почуття патріотизму легше пробудити, якщо спрямувати увагу учня на реальні зміни, що відбуваються в його родині, рідному селі, місті. Отже, лише загострюючи почуття і спираючись на них, вихователі можуть підвести учня до дії» [8, с. 247].

Одним із чинників, які сприяють залученню шкільної та студентської молоді України та зарубіжжя до дослідницької діяльності у сфері українознавчої освіти і науки, глибшому розкриттю їхніх здібностей, формуванню національно свідомої молоді з активною життєвою позицією, стали конкурси з українознавства.

Освітнім проектом, започаткованим Науково-дослідним інститутом українознавства у 2002 році, є Конкурс з українознавства для учнів 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

У 2009 р. Національний науково-дослідний інститут українознавства започаткував проведення щорічного Міжнародного конкурсу з українознавства для студентів та молодих учених.

Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, починаючи вже з 1999 р., щороку проводить у ЗНЗ області I (шкільний), II (районний) та III (обласний) етапи олімпіад з українознавства, а з 2013 р. запровадив проведення конкурсу з українознавства в ЗНЗ Чернівецької області.

Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету

імені Бориса Грінченка у березні–квітні проводить щорічний міський конкурс з українознавства для учнів 8–11 класів київських ЗНЗ.

Методичний кабінет Великоново-сілківського району Донецької області у 2009 р. започаткував проведення районної учнівської науково-практичної конференції з українознавства.

У лютому–березні 2015 р. Науково-дослідним інститутом українознавства проводився VIII Міжнародний конкурс з українознавства для учнів 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Конкурс проходив у два етапи (заочний і очний). Очний тур Конкурсу і визначення переможців відбулися 26–28 березня 2015 р. у м. Києві. Мета Конкурсу – залучення учнівської молоді до наукових досліджень феноменів України та українства в процесах цивілізаційного розвитку людства. Участь у Конкурсі сприятиме кристалізації громадянсько-патріотичного самовизначення учнів на основі поваги до держави, історії, традицій, культури українського народу, пізнання України через форми індивідуально-пошукової роботи. Конкурс проводився відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 31.01.2015 р., №74, «Про Міжнародний конкурс з українознавства для учнів 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» та Правил проведення Міжнародного конкурсу з українознавства для учнів 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 11.09.2013 р. за №1567/24099.

У 2015 р. на Конкурс було подано 218 учнівських науково-дослідних робіт з 21-ї області України та 3-х країн зарубіжжя.

№	Область (країна)	Кількість робіт (учасників) I туру	Кількість робіт (учасників) II туру
1.	Вінницька	18	2
2.	Волинська	20	9
3.	Дніпропетровська	10	3
4.	Донецька	8	5
5.	Житомирська	5	2
6.	Івано-Франківська	12	4
7.	Київ	4	4
8.	Київська	11	1
9.	Кіровоградська	4	2
10.	Львівська	12	2
11.	Миколаївська	5	1
12.	Полтавська	6	1
13.	Рівненська	4	2
14.	Сумська	2	1
15.	Тернопільська	12	6
16.	Харківська	22	5
17.	Херсонська	6	3
18.	Хмельницька	32	6
19.	Черкаська	7	1
20.	Чернівецька	12	6
21.	Чернігівська	2	1
22.	Іспанія	1	1
23.	Німеччина	1	1
24.	Придністровська Молдавська Республіка	2	2
Всього робіт (учасників)		218 8 кл. – 23 9 кл. – 59 10 кл. – 61 11 кл. – 75	71 8 кл. – 18 9 кл. – 19 10 кл. – 15 11 кл. – 19

Як бачимо, найбільша кількість робіт із Волинської, Чернівецької, Харківської, Хмельницької, Тернопільської та Донецької областей. Також у Конкурсі брали участь роботи з Придністров'я, Іспанії та Німеччини.

Тематика науково-дослідних робіт школярів відобразила комплексність українознавчих студій. За тематикою

орієнтовно вони розподілялись таким чином:

– дослідження видатних постатей української культури – 81 робота (37%), з них дослідженню творчої спадщини Тараса Шевченка присвячена 61 робота (28%);

– етнографічні дослідження – 32 роботи (15%);

– дослідження історії України, етногенезу українського народу, процесів державотворення – 28 робіт (12%);

– краєзнавчі дослідження – 24 роботи (11%);

– культурологічні дослідження – 17 робіт (8%);

– дослідження української мови – 10 робіт (5%);

– ментальність, світогляд українського народу – 9 робіт (4%);

– проблеми освіти, виховання – 7 робіт (3%);

– Революція гідності – 6 робіт (3%);

– природа та екологія – 4 роботи (2%).

Патріотичні роздуми про унікальність українського народу, його мову, культуру, ментальність і світогляд простежуються майже в усіх науково-дослідницьких учнівських роботах. Цьогоріч особливо відчувається переживання сучасної молоді за долю і майбутнє України.

Обухівська Олена Ігорівна, учениця 10 класу (Херсонська область), у роботі «Сучасний погляд на патріотизм в Україні» наголошує на дієвому патріотизмі: «Якщо кожен буде робити те, на що спроможний, то ми будемо непереможні». Учениця зазначає: «Кожен сам повинен зрозуміти, що він може зробити для своєї країни. Особливо в цей непростий час для нас, коли гинуть тисячі мирних жителів, військових. Чим довше буде цей конфлікт, тим у гірше становище «заганяється» наша країна, тим довше нам треба буде часу для відновлення економіки Сходу... Тому вже зараз ми повинні докласти зусиль для покращення ситуації. Стати справжніми патріотами, а не показними».

Алексейчук Катерина Андріївна, учениця 11 класу (Волинська область),

у проблемному нарисі «Майдан – революція духу» стверджує: «Революція Гідності ще досі триває. І важко сказати, скільки ще всього нам доведеться подолати на шляху за такою бажаною і необхідною свободою. Кожен з нас вносить свою невеличку частинку у встановлення миру та справедливості у власній державі».

Заслугує на увагу дослідження Татомир Софії Львівни, учениці 10 класу (Івано-Франківська область), яка у науковій роботі «Авторська поезія періоду національно-визвольних змагань та відстоювання гідності українців: літературознавчо-особистісний аспект» проводить паралель між поезією представників УСС, вояків УПА, учасників Революції Гідності та АТО. Метою роботи є привернути увагу та допомогти сучасному поколінню усвідомлено пізнати роль і місце поезії в становленні національної свідомості українців.

У роботі Ярчук Анни Русланівни, учениці 11 класу (Дніпропетровська область), «Патріотичне виховання молоді в Україні» зроблено аналіз системи роботи ліцею з патріотичного виховання. У рамках дослідження учениця провела соціологічне опитування серед старшокласників ліцею. Відповідь на питання: «Чи вважаєте Ви себе патріотом?» – дала недостатньо обнадійливі результати, адже тільки 68% опитуваних відповіді ствердно, «важко відповісти» – 17%. Такий результат дослідниця пояснює недостатнім розумінням поняття «патріотизм». Найбільш дієвими заходами з патріотичного виховання учениця вважає волонтерську, пошукову, дослідницьку, проектну діяльність, краєзнавчі змагання та зльоти, військово-спортивні патріотичні ігри тощо.

У науково-дослідних роботах діти намагаються досягнути різні аспекти українознавчої проблематики і головне – вчаться аналізувати, розмірковувати, висловлювати свої думки, захищати свої твердження.

Таким чином, українознавство як цілісна система знань про Україну в сучасних реаліях має стати основою для формування ціннісних орієнтацій підростаючого покоління, національного світогляду, патріотичних ідеалів.

Формування патріотизму – це складний багатогранний процес, починаючи від народження дитини до повноліття, у якому активну участь повинна брати родина, держава, навчальний заклад. Він є невідривним від загального процесу виховання підростаючого покоління. І безумовно, що лише закликами до патріотизму і гаслами неможливо сформувати свідому любов до України, тому система роботи з національно-патріотичного виховання має бути спрямована на досконале вивчення героїчного минулого українського народу, самобутньої культури, ментальності тощо.

Як стверджує Я. Калакура, український патріотизм є, насамперед, категорія суспільної та індивідуальної свідомості, моралі і людських почуттів, соціальної психології, а тому його не можна розглядати у відриві від інших світоглядних і ціннісних орієнтирів, зокрема від почуття гордості за український народ і Україну, любові до неї, героїзму і вірності. Патріотизм – це і поважне ставлення до історії своєї країни, свого народу, його традицій, це і продукт історичного розвитку, життєдіяльності багатьох поколінь нашого народу [5, с. 223].

З огляду на події 2014 р. (початок революції на майдані Незалежності у Києві,

потім анексія Криму, антитерористична операція на сході країни з багатьма фактами зрадництва на всіх рівнях влади, поразки та байдужість, бездіяльність великої кількості населення до всього, що робилося на початку цих історичних подій) можна зробити висновки, що протягом 24-річного періоду незалежності України держава не вживала дієвих засобів щодо формування патріотизму, національної гідності й національної самосвідомості громадян. Досить часто функції держави з патріотичного виховання брали на себе громадські організації національного спрямування. Тому розробка нових форм і методів патріотичного виховання, прийняття низки концептуальних документів з національно-патріотичного виховання та їх впровадження в систему навчально-виховної роботи є необхідними заходами із забезпечення національної безпеки нашої держави. Адже, як сказано у відомому вислові, «Історія нічому не вчить, але вона карає тих, хто її не знає».

Таким чином, український патріотизм має стати провідною виховною ідеєю сучасної освіти, національно-патріотичне виховання – стрижнем усієї навчально-виховної роботи, оскільки педагогам належить виховати особистість, яка сумлінно виконує обов'язки громадянина, усвідомлює соціальні проблеми українського народу, має почуття гордості за свою державу. Українознавство як головна складова всіх освітніх галузей і окрема навчальна дисципліна є підґрунтям для формування патріотизму підростаючого покоління на засадах духовних цінностей українського народу, оптимізації розвитку громадянської культури молоді на сучасному етапі розвитку Української держави. Водночас

виховний процес повинен спрямовуватися на виховання толерантності, поваги до національної самобутності інших народів. Такий підхід сприятиме розвитку національно свідомого покоління, яке здатне до міжкультурного діалогу в умовах глобалізації. Адже, як охарактеризував людину-патріота Сантаяна: «Ногами людина повинна вrostи в землю, але очі її нехай оглядають увесь світ» [10, с. 472].

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Григорій. Хвороби в галузі національної пам'яті / Григорій Ващенко. – К.: Школяр – Фада ЛТД, 2003. – Т. 5. – 335 с.
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання / О. Вишневський. – Львів, 1996. – 233 с.
3. Вугрич В. П. До питання про природу і сутність патріотизму // Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали звітної науково-практичної конференції. – К., 1999. – С. 8–12.
4. Зайченко І. В. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко. – К.: Освіта України, 2006. – С. 256–415.
5. Калакура Ярослав. Формування українського патріотизму: історичне та історіографічне підґрунтя // Українознавство. – 2008. – №2. – С. 222 – 225.
6. Кононенко П. П., Кононенко Т. П. Українознавство XXI століття: проблеми методології і шляхи їх розв'язання / П. П. Кононенко, Т. П. Кононенко. – К.: НДІУ, 2008. – 40 с.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: Навчальний посібник. – 2-ге вид. – К.: Грамна, 1999. – 350 с.
8. Програма для загальноосвітніх навчально-виховних закладів «Українознавство. 5–12 класи» / Національний науково-дослідний інститут українознавства МОН України / П. П. Кононенко, Л. Г. Касян, О. В. Семенюченко. – К.: Українське агентство інформації та друку «РАДА», 2008. – 56 с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 1. – 654 с.
10. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
11. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osv%D1%96ti/konceptczyia-naczionalno-patriotichnogo-vixovannya-ditej-ta-molodi.html>. – Назва з екрана. – Мова укр. (дата звернення: 12.05.2015).
12. Методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / лист Міністерства освіти і науки України від 27.11.2014 № 1/9-614 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-614.doc. – Назва з екрана. – Мова укр. (дата звернення: 12.05.2015).
13. Соціологічне опитування. Чи вважаєте Ви себе патріотом України? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=932. – Назва з екрана. – Мова укр. (дата звернення: 12.05.2015).
14. 6% українців не вважають себе патріотами, а 8% і досі вагаються, – опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?6_ukrayintsiv_ne_vvazhayut_sebe_patriotami_a_8_i_dosi_vagayutsya__opituvannya&objectId=1318829. – Назва з екрана. – Мова укр. (дата звернення: 12.05.2015).
15. Указ Президента України №334/2015 від 12 червня 2015 року «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.president.gov.ua/.../3342015-1913. – Назва з екрана. – Мова укр. (дата звернення: 10.09.2015).

REFERENCES

1. VASCHENKO, H. (2003) *Diseases of National Memory*. Kyiv: «Shkoliar» – «Fada» LTD. Vol.5. 335 p. [in Ukr.]

2. VYSHNEVSKIY, O. (1996) *Contemporary Education in Ukraine*. Lviv, 233 p. [in Ukr.]
3. VUHRYCH, V. (1999) On the Question of Essence of Patriotism. In: *Patriotic Education of Children and Youth in the Context of Modern Social and Economic Conditions* [conference proceedings]. Kyiv, pp. 8 – 12. [in Ukr.]
4. ZAICHENKO, I. (2006) *Pedagogy: A Manual for Students of Higher Educational Institutions*. Kyiv: Osvita Ukrainy, pp. 256 – 415. [in Ukr.]
5. KALAKURA, YA. (2008) Historical and Historiographic Principles of Formation of Ukrainian Patriotism. *Ukrainoznavstvo*. № 2. pp. 222 – 225. [in Ukr.]
6. KONONENKO, P. & KONONENKO, T. (2008) *Ukrainian Studies in the 21st Century: Problems of Methodology and Ways of Their Solutions*. Kyiv: NDIU, 40 p. [in Ukr.]
7. MOISEIUK, N. (1999) *Pedagogy: A Textbook* [2nd ed.]. Kyiv: Gramna, 350 p. [in Ukr.]
8. KONONENKO, P., KASIAN, L. & SEMENIUCHENKO, O. (2008). *The Secondary School Program «Ukrainian Studies. Grades 5 to 12»*. National Research Institute of Ukrainian study of Ministry of Education and Science of Ukraine. Kyiv: Ukrainske ahentstvo informatsii ta druku «RADA», 56 p. [in Ukr.]
9. SUHOMLYNSKYI, V. (1976) *Selected Works: In 5 Volumes*. Kyiv: Radianska shkola. Vol. 1. 654 p. [in Ukr.]
10. Encyclopedic Dictionary of Philosophy (2002). Kyiv: Abris, 742 p. [in Ukr.]
11. *The Concept of National and Patriotic Education of Children and Youth* [online]. – Available at: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osv%D1%96ti/konczepczyia-naczionalno-patriotchnogo-vixovannya-ditej-ta-molodi.html>. [in Ukr.]
12. *Methodological Recommendations for Patriotic Education of Children and Youth / Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine*, 27.11.2014, № 1, 9-614 [online]. Available at: old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-614.doc.
13. *Do you consider yourself as patriot of Ukraine?* [survey] [online]. Available at: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=932.
14. *6% of Ukrainians do not consider themselves as patriots, and 8% are still in doubt* [survey] [online]. Available at: http://zaxid.net/news/showNews.do?6_ukrayintsiv_ne_vvazhayut_sebe_patriotami_a_8_i_dosi_vagayutsya_opituvannya&objectId=1318829.
15. *Decree of President of Ukraine №334 (June, 12, 2015) «On Measures to Improve National and Patriotic Education of Children and Youth»* [online]. Available at: www.president.gov.ua/.../3342015-1913.

O. Hazizova

The Younger Generation's Patriotism in the Context of Ukrainian Studies

Abstract

Research of essence and ways of formation of the younger generation's patriotism is one of the urgent problems of theoretical and applied Ukrainian studies.

The tasks of contemporary education place particular emphasis on introduction of Ukrainian studies into educational process of secondary and higher educational institutions. Being based on synthesis of different branches of knowledge about Ukraine and worldwide Ukrainians, it will allow to form the integral time and space dimensions of image of Homeland in the consciousness of the younger generation.

Ukrainian studies contests are among the factors that promote involvement of pupils and students from Ukraine and foreign countries for conducting researches in the field of Ukrainian studies, deeper disclosure of their abilities and formation of nationally conscious youth with active attitude to life.

Considering humanitarian aspects of war and political crisis in the South-Eastern Ukraine, we may conclude that over a 24-year period of its independence Ukraine used no effective means for

formation of patriotism, national dignity and national self-consciousness of its citizens. Quite often the state's functions dealing with patriotic education were taken by the national NGOs. That is why the development of new forms and methods of patriotic education, approving a number of conceptual documents on national-patriotic education and their implementation into educational system are the measures necessary to provide national security of our country.

Ukrainian study as the main component of all branches of education and a separate discipline is the background for formation of patriotism of the younger generation on the basis of spiritual values of the Ukrainian people and improvement of civic youth culture at the present stage of development of Ukraine.

Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Український патріотизм – це не пасивно-споглядальне явище, а діяльна й активна позиція у ставленні до проблем свого народу, Батьківщини і держави. Він невіддільний від почуття громадянської відповідальності за долю країни, за її майбутнє.